

Helhedsplan for **Utterslev Mose**

Forslag til organisering, økonomi og tidsramme

Bispebjerg Lokaludvalg
Brønshøj-Husum Lokaludvalg

SAMLET OVERSIGT OVER MILJØMÅLENE OG DEN AKTUELLE MILJØTILSTAND I VAND-OMRÅDERNE OMKRING KØBENHAVN

På figur 7.1. ses en oversigt over miljømålene i Københavns vandområder, og på figur 7.2. ses den aktuelle miljøtilstand (fremskrevet til 2015). Som det fremgår, er samtlige vandområder målsat med god økologisk kvalitet eller godt økologisk potentiale. Kortene er kopierede fra Statens Vandplaner (GIS-kort).

Figur 7.1. Miljømål i Københavns vandområder. Grøn eller grønstribet står for god økologisk kvalitet eller godt økologisk potentiale.

Figur 7.2. Nuværende miljøtilstand (fremskrevet til 2015) i vandområderne omkring København.

- God økologisk kvalitet
- Høj økologisk kvalitet
- Moderat økologisk kvalitet
- Ring økologisk kvalitet
- Dårlig økologisk kvalitet
- Ikke oplyst

Gode grunde til en Helhedsplan for Utterslev Mose

Lokaludvalgene i Bispebjerg og Brønshøj-Husum mener, at der er brug for en helhedsplan for Utterslev Mose.

En sådan plan skal skabe synergi mellem de mange kommunale planer og det store engagement hos de lokale aktører.

Utterslev Mose indgår allerede i en række planer, bl.a. en skybrudskonkretiseringsplan, en vandhandleplan, en spildevandsplan, en pleje- og udviklingsplan, en biodiversitetsplan, samt en frivillighed i det fri - strategi for hvordan borgernes engagement kan fremmes på det grønne område.

Helhedsplanen skal både samordne disse planer, og den skal være nytænkende, ambitiøs og konkret i forhold til naturgenopretning, naturpleje og udvikling af rekreative faciliteter.

Lokaludvalgene vil gerne indgå i et samarbejde med politikere, forvaltning og andre offentlige og private aktører om en helhedsplan. Nedenfor er de temaer, som de to lokaludvalg forestiller sig skal i spil i en helhedsplan.

Utterslev Mose Naturpark

Ikke mange er klar over det, men Utterslev Mose er officielt betegnet som en naturpark. Lokaludvalgenes idé er at udvide naturparken til også at omfatte de boligområder og grønne områder, som grænser ned til Utterslev Mose. At tænke Utterslev Mose som et større sammenhængende biologisk system giver god mening på flere måder, ikke mindst i forhold til at skabe betingelser for et rigt og varieret dyreliv.

Boligejerne vil både opnå den positive signalværdi knyttet til at bo i en naturpark midt i landets hovedstad og få mulighed for at bidrage til naturparkens biologiske mangfoldighed. Dette kan ske gennem en indsats på egen matrikel i form af eksempelvis giftfri havedrift, opsætning af redekasser, etablering af

Hvad er en helhedsplan?

En helhedsplan for Utterslev Mose er en samlende plan, der fremtidssikrer naturparken ved at tilgodese følgende tre formål:

- 1) At afbalancere og fremme forskellige typer af rekreative interesser vedrørende mosen
- 2) At understøtte mosens rolle som levested for dyr og planter
- 3) At sikre, at mosens vandkvalitet lever op til vandrammedirektivets krav inden år 2027

havedamme og lokale faunapassager.

På havelågen/hoveddøren får alle, som bidrager, mulighed for at opsætte et mærke, der viser, at man er aktivt engageret i Utterslev Mose Naturpark.

Forbedring af vandkvaliteten

Københavns Kommune er forpligtet til at opfylde målsætningerne fra EU's vandrammedirektiv om, at Utterslev Mose skal have en god vandkvalitet senest i 2027.

I dag er vandkvaliteten officielt betegnet som 'dårlig'. Forbedringen af vandkvaliteten kræver som det første, at spildevandstilførslen stoppes. Helhedsplanen skal an vise, hvordan dette kan ske

I Københavns Kommunes vandhandleplan foreslås yderligere tiltag til forbedring af vandkvaliteten, herunder punktvis fjernelse af det tykke lag af fosformættet bundslam, opfiskning af skidtfisk m.v.

Disse tiltag er dog ikke tilstrækkelige for at skabe en god vandkvalitet. En helhedsplan for Utterslev Mose skal analysere, hvordan en sørestaurering skal gribes an for at opnå "god økologisk vandkvalitet". Planen skal også an vise en strategi, der sikrer at oprensning sker så skånsomt som muligt, og at den efterføl-

gende pleje af vandområdet bliver sat i system. Oprensning kan være meget dyrt, hvis det ikke bliver grebet fornuftigt an. Derfor skal processen rumme et innovationsforløb, der inddrager forskere og eksperter i at få løst opgaven på en bæredygtig og omkostnings-effektiv måde, og med rum til at afprøve nye metoder.

Regnvand som ressource

Kommunerne er i gang med at ruste sig til en fremtid med kraftigere skybrud. Københavns Kommune har i en skybrudskonkretiseringsplan foreslået en række tiltag, der kan lede regnvandet mod Utterslev Mose og dermed mindske presset på kloaknettet.

I dag medfører de større regnhændelser, at der årligt ledes i omegnen af 56 mio. liter spildevand til Utterslev Mose fra oplandet i de tre kommuner. Her må Københavns kommune gå forrest og stoppe udledningen til mosen.

For Utterslev Moses vandkvalitet og biologiske mangfoldighed er det afgørende, at tilførslen af spildevand via overløbsbygværkerne ophører.

Herudover er det vigtigt, at de skybrudssystemer, der skal lede regnvandet mod Utterslev Mose, både forsinker og renser vejvandet samt fungerer som faunapassager.

Biologisk mangfoldighed

Mere biologisk mangfoldighed behøver ikke være bekosteligt, men det koster tid!

Der skal løbende foretages diverse registreringer af floraen og ud fra dette sættes mål og tages initiativ til konkrete indsatser i samarbejde med forskellige organisationer og foreninger.

Frivillige aktører og skoleklasser vil kunne indgå i samarbejdet om naturgenopretning.

En større biologisk mangfoldighed stiller også krav til en anden form for drift og pleje af mosens arealer, og kræver et tæt samarbejde mellem kommunens driftsfolk og de frivillige.

Naturværkstedet Strejf og et kommende by-naturcenter vil kunne spille en igangsættende og koordinerende rolle i dette arbejde.

Rekreative oplevelser og Naturplejeteams

Der er mange måder at bruge parker og natur på.

Traditionelt set, har parker og natur været steder til gåture, afslapning eller motion. Men tider og skikke ændrer sig, så flere former for oplevelser kommer til.

Naturen er også et læringsrum, hvor skoleklasser går på opdagelse, ornitologer ser på fugle, folk samler spiselige vilde urter, eller folk vil passe får, slå med le, fiske og spille rollespil.

Erfaringer fra såvel Utterslev Mose som andre steder i landet viser, at der er stor interesse blandt borgerne i forhold til at engagere sig i naturplejeaktiviteter og tage ansvar for at pleje afgrænsede naturområder.

Naturpleje kan eksempelvis ske i form af høslæt, fåregræsserlaug, grødeskæring, og op-sætning og vedligeholdelse af redekasser.

De klassiske måder at bruge parkerne på skal der dog også fortsat være plads til. Eksempelvis rummer mosen en del fodboldbaner, og den er et yndet sted for motionsløbere.

Utterslev Mose kan sagtens rumme det hele og mere til, hvis det bare planlægges ordentligt.

Pleje og drift

Pleje- og udviklingsplanen for Utterslev Mose

er udgangspunkt for den daglige drift af mosen, herunder hvor mange gange græsset skal slåes, og hvordan brinker, krat- og sivområder skal plejes.

Der er et stort pres på at nå opgaverne i forhold til de afsatte driftsmidler.

Der kan være potentiale i at gentænke driftsmodellen: Nogle områder bør plejes mere ekstensivt, og dermed skabe rum til mere biodiversitet.

Andre områder kan opgraderes, og give plads til samarbejde med frivillige aktører omkring høslæt, naturplejelaug, græsningslaug mm.

Her skal ikke lægges op til besparelser på driften ved at lade et område blive plejet af at naturplejelaug, og i budgetterne bør også indtænkes undervisning af frivillige, redskaber og rammer.

Formidling og inddragelse

Der er brug for formidling, både af mosen som den er nu, dens udfordringer og de fremtidige planer. Og formidlingen skal ske til mange målgrupper.

Blot få kilometer fra mosen i de indre dele af Bispebjerg kender beboerne slet ikke mosen. Vi skal have gjort mosen mentalt tilgængelig, så flere får lyst til og mulighed for at bruge denne unikke bynatur.

Vi skal også have synliggjort udfordringerne med forureningen, så eksempelvis fisk fanget i mosen ikke bliver spist. Og når de innovative processer har båret frugt og peget på nye oprensningsteknikker, så skal de testes af i min-

dre skala i mosen, gøres fuldt synlige, og formidles gennem traditionelle medier, guidede ture, og skoleklasseopgaver.

Til formidlingen og inddragelsen kan både naturværkstedet Strejf og et kommende by-naturcenter ved Voldparken spille en stor rolle

Lige nu arbejdes der også på, at gøre området mellem Strejf og Fårefolden til pædagogisk testområde, hvor leslånings teknikker og strategier kan afprøves af frivillige, som herved kan opnå en indsigt i nænsom naturpleje.

En løbende inddragelse og formidling vil ikke kun skabe indsigt men ejerskab til naturparken Utterslev Mose.

På vegne af Bispebjerg Lokaludvalg og Brønshøj-Husum lokaludvalg

Alex Heick

Formand for Bispebjerg Lokaludvalg.

Erik Fisker

Formand for Brønshøj-Husum Lokaludvalg

En helhedsplan for Utterslev Mose

Utterslev Mose fremtræder som et idyllisk fredet søområde i den nordvestlige del af Københavns Kommune, og der er store natur- og rekreative interesser knyttet hertil.

For mange borgere er Mosen et sted, hvor man spadserer eller løber.

For andre er det det sted, hvor man kigger på fugle, fisker, eller botaniserer. For nogen er det stedet, hvor man holder bier eller får, og for atter andre handler det kun om fodbold.

Utterslev Mose er desuden levested for talrige dyr og planter. Mosen er imidlertid også Danmarks mest forurenede sø.

I kulissen lurker kravet fra EUs vandrammedirektiv om, at mosens skal være i en god økologisk tilstand inden 2027.

Hvad er en helhedsplan?

En helhedsplan er en plan for, hvorledes Utterslev Mose kan fremtidssikres:

Hvorledes kan de meget forskelligartede rekreative interesser afbalanceres?

Hvorledes kan man understøtte mosens rolle som levested for dyr og planter?

Og hvordan kan sikres, at vandkvaliteten i mosen lever op til vandrammedirektivets krav?

En helhedsplan for Utterslev Mose er en vision for området, der samtidig skal sikre en synergi mellem de enkelte planer og det engagement og den kreativitet, der findes hos de mange aktører, der ønsker at forbedre forholdene i Utterslev Mose.

I lokaludvalgene mener vi, at hvis vi skal forbedre vandkvaliteten, booste områdets biologiske mangfoldighed og forløse de rekreative potentialer, forudsætter det, at vi får sat os sammen og udviklet en vision og strategi for Utterslev Mose. Denne vision for naturgenopretning, na-

turpleje og udvikling af rekreative faciliteter skal være nytænkende, ambitiøs og konkret.

Dette er afgørende både for at skabe den nødvendige politiske interesse, etablere de relevante faglige samarbejder, og vække den kreds af private og offentlige aktører, der skal sikre det økonomiske fundament for helhedsplanens realisering.

Lokaludvalgenes rolle

Lokaludvalgene har i hele deres levetid beskæftiget sig med Utterslev Mose. Før dette var lokalrådene aktive hermed i årtier.

Det har haft positive afledte virkninger blandt andet i form af netværksdannelse. Et eksempel herpå er "Mosens venner", der er et netværk for folk med interesse for mosen, som nu tæller rundt regnet 250 personer.

Der er også gennemført pilotforsøg med naturpleje og efterfølgende dannelse af naturplejelaug. Desuden er afholdt diverse arrangementer, og lokaludvalgene har afholdt det såkaldte Mosetræf 3 år i træk.

Lokaludvalgenes forslag til udvikling af en helhedsplan har til formål at komme afgørende videre med denne proces. I det følgende skitseres derfor lokaludvalgenes bud på, hvordan en sådan proces kan organiseres i tid og økonomi, så helhedsplanens tre formål tilgodeses.

Procesforløbet

Processen foreslås at rumme tre faser.

- 1) Forarbejder
- 2) Udarbejdelse af en helhedsplan
- 3) Implementering af planen

Projektperioden

Tidsrammen er ca. 12 år, strækkende sig fra oktober 2014 til december 2026.

Fase 1 (oktober til december 2014)

Denne fase er procesforberedende.

Her udarbejdes forslag til handlingsplan, projektorganisation og budget, med henblik på endelig godkendelse af TMU ultimo 2014.

Fase 1 forestås af de to lokaludvalg i tæt koordination med Teknik- og Miljøforvaltningen.

Udgiften afholdes af lokaludvalgene.

For at kikkstarte processen vil de to lokaludvalg gerne indbyde til fælles seminar torsdag d. 9. oktober kl 17-20, med faglige oplæg, oplæg om proces, og hvor vi sammen fastlægger strategien.

Mødet afholdes under forudsætning af, at BR har bevilget 5 mio. kroner til helhedsplanens fase 2.

Fase 2 (januar 2015 til december 2016)

I fase 2 udarbejdes helhedsplanen af styregruppe og sekretariat i tæt koordination med Teknik- og Miljøforvaltningen og de to lokaludvalg.

Der etableres videnspartnerskaber med tekniske og samfundsvidenskabelige

Forslag til

Organisering, økonomi og tidsramme af en "helhedsplan" for Utterslev Mose

En helhedsplan for Utterslev Mose er en samlende plan, der fremtidssikrer naturparken Utterslev Mose ved at tilgode følgende tre formål:

- 1) At afbalancere og fremme forskellige typer af rekreative interesser vedrørende mosen
- 2) At understøtte mosens rolle som levested for dyr og planter
- 3) At sikre, at mosens vandkvalitet lever op til vandrammedirektivets krav inden år 2027

Bilag:

- 1) Utterslev Mose. Forureningstilstand og handlemuligheder
- 2) Gode grunde til en Helhedsplan for Utterslev Mose
- 3) Bydelsplaner for Brønshøj-Husum og Bispebjerg bydele

universiteter samt NGO'er med henblik på at gennemføre forundersøgelser og forberede en tværdisciplinær forskningsproces. Herved skal udarbejdes tekniske løsningsforslag og kommunikationskoncepter, og samtidig skal afsøges muligheder for fondsfinansiering af delprojekter. Fase 2 skal afsluttes med en fremlæggelse af en helhedsplan.

I hovedtræk skal planen være klar i så god tid, at den kan indgå i behandling af budget 2017.

Budget for fase 2

Lokaludvalgene har i bydelsplaner og byudviklingsredegørelser anslået at fase 2 vil koste 5 mio. kr., der skal dække miljøtekniske undersøgelser, innovationsprocesser, facilitering af borger- og partnerskabsdialoger samt den nødvendige projektledelse. Udgifterne til fase 2 vil blive kvalificeret i dialog med TMF.

Fase 3 (januar 2017 til december 2026)

I fase 3 skal planen implementeres over en 10 årig periode.

Helhedsplanens formål 1 og 2 kan formentlig implementeres indenfor en kort årrække.

Den tungeste problemstilling er formål nr. 3, der skal sikre, at EUs krav om god økologisk kvalitet i mosen inden år 2027 kan imødekommes. Skal dette gøres økonomisk forsvarligt, kræver det en god lang tidsramme.

Det er umuligt på nuværende tidspunkt at give et klart svar på, hvad fase 3 kan og bør koste. Formålet med de miljøfaglige undersøgelser (sedimentanalyse og vandkvalitetsanalyser) er netop at fremskaffe en kvalificeret vurdering af, hvad der skal og bør gøres for at fremtidssikre Utterslev Moses vandkvalitet.

Styregruppen

Helhedsplanen skal tage afsæt både i de forskellige typer af rekreative interesser, lokalområdets borgere, forvaltningsmæssige prioriteringer, og en høj grad af faglighed i problemløsningerne.

I fase 2 vil blive stillet store krav til koordinering, borgerinddragelse, faglig analyse og innovativ problemløsning. Fase to skal munde ud i en klar og sagligt velfunderet plan.

En plan der i kraft af sit fokus på brugerinddragelse, teknologisk innovation og partnerskaber skal vise nye veje i den offentlige planlægning og danne afsæt for en implementeringsfase, der i økonomisk henseende er væsentlige mere attraktiv end "Business as usual"

Det vil mest praktisk kunne effektueres via en styregruppe, der understøttes af et mindre lokalt sekretariat.

Processen bør derfor overordnet håndteres af en styregruppe, som bør rumme både frivillige aktører, specialister og fagligt/administrativt personale.

En styregruppe kunne eksempelvis sammensættes som følger:

4 repræsentanter fra lokaludvalgene
4 repræsentanter udpeget af Teknik og Miljøforvaltningen

1 repræsentant for Kultur og Fritidsforvaltningen

1 repræsentant for Børne- og Ungdomsforvaltningen

3 repræsentanter for netværk, som er aktive i mosen

2 repræsentanter udpeget af Gladsaxe Kommune

3 repræsentanter udpeget af NGO'er såsom Danmarks Naturfredningsforening, Fritluftsrådet eller Dansk Ornitologisk forening

Formanden for styregruppen udpeges blandt de valgte fra lokaludvalgene.

For alle repræsentanter udpeges en suppleant, der løbende holdes orienteret om styregruppens arbejde.

Organiseret på denne måde vil styregruppen både have stor bredde, faglig dybde, og være pænt klædt på til at gode løsninger på Helhedsplanens udfordringer.

Sekretariatet

Styregruppens arbejde og koordineringen af procesforløbet skal understøttes af et sekretariat.

Resumé

Hermed fremsendes forslag om, at der skal udarbejdes og gennemføres en helhedsplan for Utterslev Mose.

Lokaludvalgene anbefaler at BR afsætter 5 mio. kr. til gennemførelse af en helhedsplan.

En helhedsplan for Utterslev Mose er en samlende plan, der fremtidssikrer naturparken ved at tilgodese følgende tre formål:

- 1) At afbalancere og fremme forskellige typer af rekreative interesser vedrørende mosen
- 2) At understøtte mosens rolle som levested for dyr og planter
- 3) At sikre, at mosens vandkvalitet lever op til vandrammedirektivets krav inden år 2027.

Tre faser

Helhedsplanen udvikles og implementeres i tre faser over perioden 2014 til 2026.

Fase 1 (oktober til december 2014)

Her udarbejdes forslag til projektorganisation, styregruppe og organisering, så de formelle rammer er på plads 1. januar 2015. Fase 1 forestås af de to lokaludvalg i tæt koordinering med Teknik- og Miljøforvaltningen. Udgiften afholdes af de to lokaludvalg. For at kikkstarte processen vil de to lokaludvalg

gerne indbyde til fælles seminar torsdag d. 9. oktober kl 17-20, med faglige oplæg, oplæg om proces, og hvor vi sammen fastlægger strategien. Mødet afholdes under forudsætning af, at BR har bevilget 5 mio. kroner til helhedsplanens fase 2.

Fase 2 (januar 2015 til december 2016)

I fase 2 udarbejdes helhedsplanen af styregruppe og sekretariat i tæt koordinering med Teknik- og Miljøforvaltningen og de to lokaludvalg.

Der indhentes sagkyndige input fra vidensinstitutioner og NGO'er, og afsøges muligheder for fondsfinansiering af delprojekter.

Fase 2 skal afsluttes med en fremlæggelse af en helhedsplan. I hovedtræk skal planen være klar i så god tid, at den kan indgå i behandling af budget 2017.

Budget for fase 2

Drift af sekretariat, borgermobilisering, miljøfaglige undersøgelser og konsulentassistance.

Fase 2 ialt

5 mio kr.

Fase 3 (januar 2017 til december 2026)

I fase 3 skal planen implementeres over en 10 årig periode.

Helhedsplanens formål 1 og 2 kan formentlig implementeres indenfor en kort årrække.

Den tungeste problemstilling er formål nr. 3, der skal sikre, at EUs krav om god økologisk kvalitet i mosen inden år 2027 kan imøde-

kommes. Skal dette gøres økonomisk forsvarligt, kræver det en god lang tidsramme.

Det er umuligt på nuværende tidspunkt at give et klart svar på, hvad fase 3 kan og bør koste.

Formålet med de miljøfaglige undersøgelser (sedimentanalyse og vandkvalitetsanalyser) er netop at fremskaffe en kvalificeret vurdering af, hvad der skal og bør gøres for at fremtidssikre Utterslev Mose's vandkvalitet.

Helhedsplanen skal fremlægge kvalificerede forslag til, hvordan problemerne i forbindelse med planens tre formål skal løses. I forbindelse hermed skal også indgå økonomiske overvejelser. Ved komplicerede problemstillinger kan løsningsforslag eventuelt opstilles i form af et eller flere tekniske og økonomiske scenarier.

I fase 3 forventes det at være muligt at generere væsentlig ekstern finansiering til forskellige typer af delprojekter.

Brønshøj-Husum lokaludvalg
Bispebjerg lokaludvalg

